

Kaip atpažinti pirmuosius insulto požymius

Insultas – viena dažniausių mirtingumo priežasčių Lietuvoje ir pasaulyje. Dažniausiai pasitaikantys išeminiai smegenų kraujotakos sutrikimai sudaro apie 87 proc. visų insulto atvejų. Tiesioginė išeminio insulto priežastis gali būti aterosklerozės pažeistos kraujagyslės užsikimšimas. Susidaręs kraujo krešulys užkemša į smegenis einančią arteriją, smegenų ląstelėms ima trūkti deguonies, maistinių medžiagų ir smegenys palaipsniui liaujasi funkcionavusios. Toks insultas vadinamas išeminiu insultu.

Hemoraginis insultas kur kas retesnis ir jo padariniai yra sunkesni. Jis ištinka dėl kraujavimo į galvos smegenis, kurio priežastis – arterinės hipertenzijos ar įvairių kraujagyslių ligų pažeistų kraujagyslių sienelių plyšimas.

Vyrus insultas ištinka dažniau nei moteris. Nuo 60 metų insulto rizika padidėja 5 kartus. Dažna problema yra širdies ligos, ypač ritmo sutrikimai. Dėl jų formuojasi krešuliai, susidarantys širdyje. Paskui iš širdies su kraujo tėkme jie gali nukeliauti per kraujagysles į pačius tolimiausius organus. Smegenys yra pirmasis organas krešuliui „išėjus“ iš širdies. Kita dažna insulto priežastis yra padidėjęs kraujo spaudimas. Dėl to nukenčia galvos smegenų smulkiosios kraujagyslės: jų sienelės darosi trapios, lengvai pažeidžiamos ir gali bent kada plyšti. Insulto riziką didina cukrinis diabetas, vidinės miego arterijos susiaurėjimas, praeinantys smegenų išemijos priepuoliai, neigiami gyvenimo veiksniai – antsvoris, fizinio aktyvumo stoka, rūkymas, gausus alkoholio vartojimas, užsitęsęs ir nuolatinis stresas. Insultą gali sukelti ir paveldima smegenų kraujagyslių patologija.

Kokie yra pirmieji pagrindiniai insulto požymiai?

Angliškai insulto požymiai vadinami FAST (angl. Face, Arm, Speech Time). Pirmosios pagalbos teikėjui FAST mnemonika padeda atsiminti insultui būdingus požymius, anksčiau įtarti insultą, išsiaiškinti požymių atsiradimo laiką ir pasirūpinti kuo skubiau iškviešti greitąją medicinos pagalbą. Būtina informuoti medikus, kada atsirado pirmieji požymiai.

Pagrindiniai prasidedančio insulto požymiai, kuriuos dera žinoti kiekvienam: pirmas – veido paralyžius arba burnos plyšio perkreipimas, nukąra lūpa. Paralyžiuotosios veido pusės lūpos nesišypso. Kitas svarbus simptomas – kalbos sutrikimas. Žmogus staiga nebegali kalbėti arba nerišliai kalba pavieniais garsais, skiemenimis. Arba visiškai nebesupranta, ką mes jam sakome. Trečias svarbus simptomas – galūnės paralyžius. Gali staiga iš rankų iškristi laikytas daiktas. Paprašytas pakelti dešinę ir kairę rankas, žmogus nebegali kurios nors pakelti ar sugniaužti kumščio. Ranka staiga tampa neklusni. Neklusni gali tapti ir koja. Kitiems ligoniams gali sutrikti regėjimas tiek viena, tiek kita ar abiejomis akimis. Gali atsirasti aštrus galvos skausmas, staigus pusiausvyros sutrikimas, dažniausiai kartu su galvos svaigimu.

Lietuvoje nuo 2020 m. sausio 1-osios įsigaliojo naujovės, kurios leis užtikrinti, kad ištikus ūminiam galvos smegenų insultui, žmogui būtų suteikta kuo greitesnė pagalba ir efektyvus gydymas. Tai padės tiksliau nustatyti diagnozę, išsaugoti daugiau žmonių gyvybių bei išvengti neįgalumo ir padidinti jų kokybiško gyvenimo po insulto galimybes.

Aiškliai nustatytas insultą patyrusio paciento kelias. Greitosios medicinos pagalbos stoties didpečeriui užpildžius FAST klausimyną, nedelsiant vyks greitosios medicinos pagalbos brigada ir žmogus bus skubiai vežamas į artimiausią insulto gydymo centrą (IGC) arba tarpinės pagalbos ligoninę (TPL), kuriose dirbantys neurologai, atlikę reikiamus tyrimus ir nustatę diagnozę, pradės gydymą. Į insulto gydymo centrą arba tarpinę pagalbos ligoninę žmogus turi būti pristatytas ne vėliau kaip per vieną valandą nuo iškviatimo. Specializuotą pagalbą įtariant ar diagnozavus ūminį galvos smegenų insultą Lietuvoje teikia insulto gydymo centrai: Santaros klinikos, Kauno klinikos, Respublikinė Vilniaus universitetinė ligoninė, Klaipėdos jūrininkų ligoninė, Respublikinė Šiaulių ligoninė, Panevėžio ligoninė; tarpinės pagalbos ligoninės: Alytaus apskrities S. Kudirkos ligoninė, Marijampolės ligoninė, Regioninė Telšių ligoninė, Tauragės ligoninė, Utenos ligoninė.

Parengė: Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centro Sveikatos mokyklos sveikatos edukologė Vida Dubinskienė